

17/12/2008

Ψεύτης ήλιος (1994)

ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

ΨΕΥΤΗΣ ΗΛΙΟΣ - SOLEIL TROMPEUR

Σκηνοθεσία: Νικίτα Μιχάλκοφ

Σενάριο: Ρούσταμ Ιμπραγκιμπέκοφ

Ηθοποιοί: Όλεγκ Μέντσικοφ, Νικίτα Μιχάλκοφ,
Νάντια Μιχάλκοφ,
Ινγκεμπόργκα Νταπκουνάιτε

Χώρα: Ρωσία - Γαλλία (Έγχρωμη)

Διάρκεια: 135'

Διακρίσεις: - Βραβείο Oscar Καλύτερης Ξενο-
γλώσσας Ταινίας, 1995

- Μέγα Βραβείο Κριτών Φεστιβάλ
Καννών στο Νικίτα Μιχάλκοφ,
1994

- Βραβείο Sozvezdie στον Yevgeni
Mironov, καλύτερου Ηθοποιού σε
Δεύτερο ρόλο

- Πολλές υποψηφιότητες

Πρώτη προβολή: Ώρα 8.00 μ.μ.

Δεύτερη προβολή: Ώρα 10.30 μ.μ.

Ο ήλιος του Μιχαλκόφ είναι εκτυφλωτικός.

Βαθιά πολιτική, ευαίσθητη, νοσταλγική, αισθητική, η ταινία γοητεύει τον θεατή με τις θαυμάσιες εικόνες της που ανασύρονται από μνήμες μακρινές. Εικόνες ήσυχων, φαινομενικά - γι' αυτό ψευδείς - ημερών κοντά στη φύση, στις αρχές της σταλινικής τρομοκρατίας - εικόνες ήρεμων κι ευτυχημένων, φαινομενικά, προσώπων, ουσιαστικά προδομένων από τον ήλιο της επανάστασης του 1917.

Οι διακοπές ενός Ρώσου στρατηγού στην εξοχική βίλα του, το καλοκαίρι του 1936 και η απρόσμενη εμφάνιση ενός πρώην εραστή της γυναίκας του.

Την πρώτη φορά που το είδα, γοητεύτηκα. Τη δεύτερη καθλώθηκα. Βίτσιο; Μα είναι τόσο

σπάνιο να απολαμβάνεις στις μέρες μας αληθινά μεγάλες ταινίες. Ξέρετε, σαν κι αυτές που αναπολούμε από το παρελθόν. Χωρίς ίχνος ρυτίδας. Ναι, σαν το σινεμά των ονείρων μας. Βλέπεις τον "Ψεύτη ήλιο" (Soleil Trompeur) του Νικήτα Μιχαλκόφ και μια σκέψη κυκλοφορεί στην αίθουσα: μα τόσο δύσκολο είναι να μας προκύπτουν συχνότερες τόσο όμορφες ταινίες; Τόσο δύσκολο; Μακριά η εισαγωγή; Συγχωρήστε μου τη φλυαρία, αλλά κουράστηκα να συναντώ τόσο συχνά τα ίδια και τα ίδια. Πολυτελή ντεκόρ, διακοσμημένα από ημίγυμνα (η γυμνά) ψεύτικα σώματα και πτώματα παντού. Κάτι μεταξύ νεκροταφείων και φωτογραφιών του Playboy, ας πούμε.

Το καταπληκτικό είναι πως ο Μιχαλκόφ γύρισε αυτό το αριστούργημα μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Πώς γίνεται; Κι όμως γίνεται. Συμπύκνωσε τη δράση μέσα σ' ένα χρονικό όριο μερικών ωρών (από το πρωί μιας αυγουσιτιάτικης ημέρας του 1936 μέχρι το απόγευμα, μετά τον μεσημερινό ύπνο). Συμπύκνωσε τη δραματουργία στα όρια μιας ντάσας και συνέθεσε ατμόσφαιρα, χαρακτήρες, καταστάσεις Τσέχωφ με το πολιτικό, ιστορικό σκηνικό της σταλινικής εποχής του '36. Προσέξτε τη λειτουργία των δύο επιπέδων. Στο κέντρο της "σκηνής" ήρωες του Τσέχωφ και από πίσω, αόρατο δια γυμνού οφθαλμού, το πολιτικό τερατούργημα, το έγκλημα, η πραγματικότητα. Στο κέντρο ο συνταγματάρχης Σεργκέι Κότοφ, η γυναίκα του, το κοριτσάκι τους, οι θείες, οι συγγενείς, οι φίλοι. Η ρωσική κοινωνία. Ο Κότοφ είναι ήρωας της Επανάστασης φίλος του Στάλιν, λάτρης των μπολσεβίκων, ένθερμος υποστηρικτής του Οκτώβρη. Όλοι χαίρονται τα επιτεύγματα. Μα τα επιτεύγματα είναι τερατουργήματα. Τανκς "καλπάζουν" πάνω στα σπαρτά, ένα γιγαντιαίο αερόστατο κατασκευάζεται με το πανό του Στάλιν και η πολιτοφυλακή δοκιμάζει αντιασφυξιγόνες μάσκες για έναν ενδεχόμενο πόλεμο αερίων. Όλα τραμπολίζονται μεταξύ δράματος και σάτιρας. Όλα.

Και η ανατροπή; Η ανατροπή είναι διπλή, δηλαδή... προδοσία. Αιφνισιαστικά, από το πουθενά, έρχεται ο Ντμίτρι. Τυπική τσεχωφική κατάσταση. Ο Ντμίτρι είναι η ενσάρκωση της γοητείας: λεπτός, όμορφος, ευαίσθητος, ονειροπόλος, καλλιτέχνης, πιανίστας, ερωτευμένος με τη γυναίκα του συνταγματάρχη. Ο Ντμίτρι φέρνει μαζί του δύο "πράγματα": το ερωτικό παρελθόν με την Μαρούσκα και τη σταλινική πραγματικότητα. Προσέξτε τη διπλή ανατροπή: ο ερωτικός Ντμίτρι είναι ο φορέας της διπλής προδοσίας (πολιτικής και φιλικής), ενώ ο επαναστάτης συνταγματάρχης είναι ο αδιόρθωτος ιδεαλιστής. Ο Ντμίτρι είναι ο καταλύτης, είναι ο ψεύτης ήλιος. Καίει το παρελθόν, ζεματάει το παρόν. Ο χαρακτήρας του Ντμίτρι εισάγει ένα νέο στοιχείο: ανατρέπει την

κλασική δραματουργία. Ένα τόσο θετικό (εξωτερικά) πρόσωπο, μια τόσο ευαίσθητη φυσιογνωμία, βουτηγμένη στην προδοσία. Γιατί; Μα είναι απλό, επειδή ο σταλινισμός έχει διαπεράσει τους πάντες και τα πάντα. Η παράδοση του Ντμίτρι και μάλιστα η ενσωμάτωσή του στον απεχθέστερο μηχανισμό του καθεστώτος είναι η ταφόπλακα αισθημάτων, ιδανικών, οραμάτων.

Το επίτευγμα του Μιχαλκόφ είναι οργανωμένο με όρους τσεχωφικού θεάτρου. Μια μουσική εναλλαγή διαλόγων, σιωπών, υπαινιγμών, κρυφών βλεμμάτων. Ένα υπέροχο σύνολο ηθοποιών, με τον Νικήτα Μιχαλκόφ στον κεντρικό ρόλο (είναι έξοχος) τον Όλεγκ Μενσικόφ, αλλά πάνω απ' όλα με τη δεκάχρονη κόρη του Μιχαλκόφ, τη Νάντια. Είναι απίστευτο, ένα τόσο δα "πραγματάκι" να παίζει με το σώμα, το βλέμμα, με τα λόγια, με το νάζι, με την κίνηση, με το βάδισμα, με την ανάσα. Απίστευτο σας λέω, όμως είναι γεγονός. Και προσέξτε κάτι ακόμα: ο εξοπλισμός της ταινίας σε μέσα παραγωγής είναι ελάχιστος. Η κάμερα στο χέρι, αλλά σκοπεύει στην ποίηση. Πώς να βιώνεις αισθήματα, βλέποντας εικόνες!... "Ψεύτης ήλιος".

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΝΙΚΑΣ
NEA 25/11/94

Για πολλούς κριτικούς ο "Ψεύτης ήλιος" ήταν η καλύτερη ταινία του φετινού Φεστιβάλ Καννών, όπου και τιμήθηκε με το βραβείο της κριτικής επιτροπής. Ο Νικήτα Μιχαλκόφ, γνωστός κυρίως από τις μεταφορές έργων του Τσέχωφ στον κινηματογράφο ("Μαύρα μάτια"), μένει πιστός στο γνώριμο ύφος του, κατορθώνοντας κάτι σχεδόν απίθανο: να μεταφέρει το τσεχωφικό σύμπαν στην καρδιά της σταλινικής τρομοκρατίας, εν έτει 1936. Κάνοντας ακόμα πιο τραγική τη μοίρα των ηρώων του, όχι γιατί είναι θύματα ενός παράλογου τρομοκρατικού μηχανισμού, αλλά των ιδίων τους των ψευδαισθήσεων, Ο στρατηγός Κότοφ, ήρωας της σοβιετικής επανάστασης, περνά μια ειδυλλιακή Κυριακή στην εξοχική του βίλα, μαζί με την οικογένειά του και τους συγγενείς της γυναίκας του.

Ο υπόλοιπος κόσμος εορτάζει μια κομμουνιστική

επέτειο, όμως στο σπίτι του Κοτόφ ο χρόνος μοιάζει να έχει σταματήσει στην εποχή του Τσέχοφ: οι ήρωες και οι καταστάσεις θυμίζουν μια άλλη εποχή, αριστοκρατική, ευγενική, ρομαντική, όπου οι άνθρωποι είχαν την πολυτέλεια να πιουν το τσάι τους, να πάνε για μπάνιο στο κοντινό ποτάμι, να ρίξουν μια τσιμπιά στον πισινό της υπηρέτριας, να αναπολήσουν τα παλιά, ακόμα και να κάνουν έρωτα. Ο Ξαφνικός ερχομός του Ντμίτρι, πρώην εραστή της γυναίκας του στρατηγού, που εξαφανίστηκε πριν από δέκα χρόνια, ανατρέπει τη γαλήνη εκείνης της κυριακάτικης μέρας. Ο Ντμίτρι εμφανίζεται ως ένας παιχνιδιάρης κλόουν, που θα πει παραμύθια στην κόρη του στρατηγού, θα παίξει στο πιάνο "παρακμιακή" γαλλική μουσική, θα διασκεδάσει τους συνδαιτυμόνες του. Όμως ο στρατηγός, που γνωρίζει την πραγματική ιδιότητα του απρόσμενου επισκέπτη, διαισθάνεται και την αιτία του ερχομού του. Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους δύο άνδρες εντείνεται και φτάνει στο αποκορύφωμά του στο τέλος της ημέρας, όταν οι μάσκες πέφτουν και οι κλόουν αποδεικνύονται δῆμιοι. Όμως και τα θύματά τους είναι εξίσου συνυπεύθυνα, μια και από δική τους αφέλεια και πίστη στο σταλινικό σύστημα, άφησαν να αναπτυχθεί μια κοινωνία του τρόμου, έχοντας την ψευδαίσθηση ότι αυτούς δεν θα μπορέσει να τους αγγίξει. Εκπληκτικές ερμηνείες, πικρό χιούμορ, σκηνές μεγάλης σκηνοθετικής σύλληψης, αλλά και κάπως πιο μεγάλη από όσο θα έπρεπε διάρκεια (δυόμισι ώρες), είναι τα βασικά γνωρίσματα αυτής της θαυμάσιας ταινίας, που θα πρέπει οπωσδήποτε να δείτε.

ΜΠΑΜΠΗΣ ΑΚΤΣΟΓΛΟΥ
ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ 25/11/94

Γυρισμένη στα τέλη της δεκαετίας του '30, σε μια σρεχοφικού τύπου ντάτσα, η ταινία πραγματεύεται τα πάθη, τον έρωτα, τη μνήμη, τη μεταμέλεια, την εκδίκηση, την προδοσία. Τα πρόσωπά της συνθέτουν την ιστορία της, αλλά και την ιστορία μιας ολόκληρης χώρας. Είναι οι διάφορες όψεις μιας τραγωδίας την οποία "γράφουν" και "παίζουν" συγχρόνως, μέσα σε μια άψογη ανασύνθεση της εποχής και των τελετουργιών της ρώσικης καθημερινότητας: η ώρα του τσαγιού, του μπάνιου, της ανάπαυσης, του κρόκετ, του ποδοσφαίρου, των ασκήσεων ετοιμότητας κ.λπ.

Το 1936 ένα καλοκαιριάτικο πρωινό, ο Μίτια που ανήκει στη σταλινική μουσική αστυνομία, ΝΚΥΔ, επιστρέφει ύστερα από δεκάχρονη απουσία στο σπίτι όπου πέρασε τα παιδικά του χρόνια. Η Μαρούσα, έρωτας της εφηβείας του, είναι τώρα παντρεμένη με τον συνταγματάρχη Σεργκέι Κοτόφ, ήρωα της ρωσικής επανάστασης, με τον οποίο είχε αποκτήσει τη μικρή και τετραπέρατη Νάντια. Η εμφάνιση του Μίτια, που έως το τέλος

της ταινίας παραμένει αινιγματική, αναμοχλεύει το παρελθόν, αναστατώνει το παρόν και προσδίδει αβεβαιότητα στο μέλλον.

Γύρω από τα τέσσερα κεντρικά αυτά πρόσωπα, μία πολυπληθής οικογένεια. Ο Μιχάλκοφ δημιουργεί θαυμάσιους χαρακτήρες, τους οποίους διευθύνει μοναδικά τόσο στις σκηνές ανά δύο όσο και στις σκηνές όπου, σαν σε θεατρική παράσταση, αθροίζονται άλλοτε στην τραπεζαρία, άλλοτε στις όχθες του ποταμού, άλλοτε στο δάσος ή απομακρύνονται. Αποτέλεσμα: Όλες οι ερμηνείες, ανεξαιρέτως, να επανέρχονται στη μνήμη του θεατή και μετά το πέρας της προβολής. Ιδιαίτερη, όμως, εντύπωση προκαλεί η παρουσία της μικρής κόρης του Μιχάλκοφ. Ο ίδιος σε συνέντευξή του σημείωνε ότι γύρισε σε λίγο χρόνο την ταινία, γιατί ήθελε η εξαχρονη κόρη του να παίξει το ρόλο της Νάντιας. Έπρεπε λοιπόν να προλάβει γιατί τα παιδιά μεγαλώνουν γρήγορα και χάνουν την τρυφερότητα, την απλότητα και τη γοητεία τους.

Ωστόσο, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον στοιχείο της ταινίας είναι η αίσθηση ότι αποκρύπτεται από το θεατή ένα σημαντικό κομμάτι του παρελθόντος των τριών πρωταγωνιστών που αντιπροσωπεύει σε ένα επίσης σημαντικό κομμάτι του πολιτικού παρελθόντος της χώρας. Η αίσθηση της απόκρυψης είναι και το έδαφος πάνω στο οποίο ευδοκίμει και το σασπένς της ταινίας, το οποίο στηρίζει μοναδικά με την ερμηνεία του ο Όλεγκ Μέντσικοφ στο ρόλο του μυστικού αστυνομικού.

Αλλά και όταν το κρυμμένο κομμάτι αναφέρεται, δεν δείχνεται ποτέ. Και, αναφερόμενο, δεν κρίνει κανένα. Γιατί η διάθεση να γίνει αισθητή η τραγική διάσταση μιας εποχής είναι σημαντικότερη από την ανάγκη να κριθεί αυτή η αποχή

Ε. ΜΑΧΑΙΡΑΣ
ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ 25/11/94

ΝΙΚΗΤΑ ΜΙΧΑΛΚΟΦ

Ο Ρώσος κινηματογραφιστής και ηθοποιός Νικήτα Μιχάλκοφ γεννήθηκε στις 21 Οκτωβρίου 1945 στη Μόσχα, όπου ζει μέχρι σήμερα. Ο πατέρας του Σεργκέι Μιχάλκοφ έγραψε τους στίχους του Σοβιετικού Εθνικού Ύμνου και είχε ισχυρούς δεσμούς με το Κομμουνιστικό Κόμμα. Η μητέρα του Ναταλία Κουτσαλόφσκαγια ήταν και αυτή ποιήτρια και κόρη του διάσημου ζωγράφου Πιότρ Κοντσαλόφσκι και δεύτερη εγγονή ενός άλλου μεγάλου ζωγράφου, του Βασίλη Σουρίκοφ. Τέλος ο αδερφός του Αντρέι Κοντσαλόφσκι είναι και αυτός σκηνοθέτης που όμως εργάζεται στις Η.Π.Α. Κέρδισε Όσκαρ καλύτερης ξένης ταινίας για το "Ψεύτης ήλιος" (1994). Έχει εμφανιστεί σαν ηθοποιός σε πάνω από 40 ταινίες. Έχει κερδίσει πολλά βραβεία στις Κάνες, Βενετία, Μόσχα κ.ά. Μετά το Όσκαρ έγινε βουλευτής με το κόμμα του Βίκτωρ Τσερνομύρνιν.

ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΙΑ

Devochka i veshchi (1967), And I Go Home (1968), Quiet Day at War's End (1970), At Home Among Strangers (1974), Slave of Love (1976), Unfinished Piece for Mechanical Piano (1977), A few Days in the Life of I.I. Oblomov (1979), Five Evenings (1979), Rodnya (1981), A Private Conversation

(1983), Dark Eyes (1987), Hitch-hiking (1990), Close to Eden (1991), Rememberig Chekhov (1993), Anna: 6-18 (1993), Soleil trompeur (1994), A Sentimental Trip Home. Music of Russian Painting (1995), The Barber of Siberia (1998), 12 (2007), Soleil trompeur 2 (2007).

